De Levende Natuur 71 (2):44-47 (1968)

nen geven. Voor de vrij steil aflopende buitenoevers van het kleieiland „Grote Hem" viel de keuze op de van de randen van de Ringsloot vrijkomende 80 tot 90 cm hoge zeggepollen, welke, op klei geplant tussen het puin van buitenoevers, binnen een jaar tijd een nog forser ontwikkeling tot 1.10 à 1.20 meter hoogte verkregen.

Vrijkomend Riet zou op deze plaats onder de heersende omstandigheden een te ijle ontwikkeling hebben verkregen om het gestelde doel te bereiken. Mattenbies *(Scirpus lacustris)* was nog niet beschikbaar; als eerste kunstmatige vegetatiegordel op diepere plaatsen zou deze soort dienst hebben kunnen doen. Evenals in de Ringsloot, zijn bij het recreatie-eiland de verschillen in waterstanden 's zomers en 's winters niet meer dan ten hoogste 30 centimeter. Meer dan het verschil in grondsoort van de beide standplaatsen zou uitmaken, leek ons, dat beschikbare Scherpe zegge *(Carex acuta)* en een enkele vrijkomende pol Moeraszegge *(C. acutiformis)* bij de aanplant voor het beoogde doel meer kansen van slagen zouden bieden, omdat de aard van het water, waterstanden en oeverhelling op beide standplaatsen vergelijkbaar of hetzelfde zijn. Waterwildsoorten als de Wilde eend hebben intussen de aangeplante *Carex* van het recreatie-eiland als nestplaats reeds gevonden en brengen er, voordat eind april de watertoerist het eiland opzoekt, jongen groot. Bijgaande afbeeldingen (fig. 1 en 2) van deze praktijkproef geven een idee van het resultaat van dit gebruik van elementen van onze wilde flora. Wij verwachten, dat op de duur zal blijken, dat combinatie van kunstmatig gevestigde vegetatie en bescherming van buitenoevers door middel van puinstort de aanvallen van golven op het recreatie-eiland hier het beste breekt. Beter, dan de verdediging van het eiland met dood materiaal alléén.

De broedvogels van de zuidelijke Hoge Veluwe

J. VISSER EN D. WESTRA.

(Instituut voor Oecologisch Onderzoek, Arnhem)

De aanleiding tot het schrijven van dit artikel vormt de lezing, die Prof. Dr. D. M. de Vries op 22 april 1967 hield op de algemene ledenvergadering van de Vereniging van Vrienden van De Hoge Veluwe. Prof. De Vries behandelde hierin o.m. de mogelijkheid tot bestuderen van de baad- en drinkgewoonten van vogels vanuit schuilhutten, waardoor men tevens een inzicht kan krijgen omtrent het aantal soorten en de talrijkheid van de individuen (De Schouw, nr. 2, 1967).

Reeds sedert 1955 wordt in de bossen van het zuidelijk deel van het Nationale Park „De Hoge Veluwe" door het Instituut voor Oecologisch Onderzoek te Arnhem de populatie-dynamiek van de Koolmees bestudeerd. De bossen van het proefterrein bestaan voor meer dan 50% uit Grove den, terwijl op de rest gemengd bos van Grove den en Berk voorkomt alsmede enkele percelen Berken en slecht ontwikkel-

De Levende Natuur 71 (2):44-47 (1968)

de Eiken. Langs enkele wegen staan Beuken en Amerikaanse eiken. Op dit terrein, met een oppervlakte van ongeveer 300 ha, hangen 270 nestkasten voor mezen. Bovendien werden in een aangrenzend terrein, de Deelense Start, nog 28 nestkasten voor Spreeuwen gecontroleerd. Alle in de kasten aangetroffen nestjongen worden geringd.

Het individueel herkenbaar maken van de vogels, door middel van een ring, vormt dan ook de basis van het onderzoek. Ten einde een inzicht te krijgen in de omvang en het verloop van de populatie worden ook buiten de broedtijd zo veel mogelijk Koolmezen gevangen. Het spreekt vanzelf dat bij deze activiteiten ook diverse andere soorten worden gevangen en geringd.

In dit artikel willen wij aandacht besteden aan de in de maanden april t/m september 1967 gevangen vogelsoorten, waarbij Kool- en Pimpelmees buiten beschouwing zullen worden gelaten. De fraaie zomer van 1967 leende zich nl. bij uitstek voor het vangen van vogels bij drinkplaatsen, waarvoor acht kunstmatig aangelegde kleine vijvers dienst doen. Het spreekt vanzelf, dat bij langdurige droogte de vogels deze plaatsen frequenter zullen bezoeken dan in regenrijke perioden. Door nu systematisch waarnemingen te doen bij deze drinkplaatsen of — zoals in ons geval — door het vangen van deze vogels met behulp van netten en kooien, krijgt men een inzicht in de samenstelling van de broedvogelbevolking. Vanzelfsprekend geven de aldus verkregen cijfers geen exact beeld, aangezien niet iedere soort zich even gemakkelijk met netten laat verschalken. Ook de ligging van de drinkplaatsen en de neiging van de afzonderlijke soorten, deze meer of minder intensief te bezoeken, vormen factoren, die het succes van de vangst in belangrijke mate bepalen.

Uit tabel 1 blijkt dat in de periode van april t/m september 1967 in totaal 1018 exemplaren in 45 soorten werden gevangen en geringd. Terugvangsten van reeds geringde individuen zijn in deze tabel *niet* opgenomen.

Bij het bespreken van enkele in de tabel voorkomende soorten, moet er de nadruk op worden gelegd, dat deze tabel uitsluitend is samengesteld op grond van vangsten. Er werd dus niet waargenomen vanuit schuilhutten of geïnventariseerd. Slechts van één soort, nl. de Geelgors, werden de zingende mannetjes geteld.

Alhoewel dus niet naar nesten werd gezocht, zou men toch kunnen stellen, dat de in de tabel opgenomen soorten tot de broedvogels van het onderhavige gebied mogen worden gerekend. Slechts van enkele soorten, nl. de Sperwer en het Vuurgoudhaantje, hebben wij geen enkele aanwijzing dat deze tot de broedvogels van dit gedeelte van het terrein zouden behoren. Waarschijnlijk hebben deze vangsten betrekking op doortrekkers. De Graspieper broedt ongetwijfeld op het Oud-Reemsterveld en werd dan ook in de aangrenzende bossen gevangen. De Grauwe vliegenvanger is voornamelijk bij gebouwen als broedvogel aanwezig. Dit laatste geldt in nog sterkere mate voor de Boerenzwaluw en de Huismus. Laatstgenoemde soort wordt vooral in de maanden juli en augustus aangetroffen op percelen bouwland waarop graan voorkomt.

Van de Zwarte specht werden in de maanden april en mei 1967 drie bezette nestholten genoteerd; het aantal paren bedroeg dus tenminste drie. De Grasmus broedt voornamelijk langs de bosranden op plaatsen met een rijk ontwikkelde kruidlaag, zoals brandnetels. De eerste Braamsluiper werd gevangen op 18 juli; vermoedelijk heeft deze vangst betrekking op een

De Levende Natuur 71 (2):44-47 (1968)

Tabel 1. Aantallen op de zuidelijke Hoge Veluwe gevangen vogels per soort over de periode van april t/m september 1967.

Maand	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	
Aant. vangdagen	6	13	20	24	8	11	
Soort:							Tot:
Sperwer						1	1
Holenduif		1					1
Houtduif	1	1	1	9	3	1	16
Tortelduif		2	3	3			8
Groene specht			1	2	1		4
Gr. bonte specht		1	1	8	1		11
Zwarte specht		1	1				2
Boerenzwaluw		1					1
Boompieper	8	4	16	23	11		62
Graspieper			1	1			2
Witte kwikstaart		3	2	1	8		14
Winterkoning			1	2		2	5
Heggemus		1	4	18	7	3	33
Grote lijster	1	2	1	1	4		9
Zanglijster		4	11	12	2		29
Merel	4	1	19	21	4	6	55
Gekr. roodstaart	1	4	13	20	2	1	41
Roodborst		7	20	34	8	15	84
Zwartkoptuinfl.			6	15	2	1	24
Tuinfluiter			1	2			3
Grasmus				1	2		3
Braamsluiper		1	12	20	7	1	41
Fitis	6	13	37	90	10		156
Tjiftjaf			2	1	3	10	16
Vuurgoudhaantje						1	1
Grauwe vliegenv.		1	3	1		1	6
Bonte vliegenv.	2	4	1	1		1	9
Zwarte mees		1	3	2	3	4	13
Kuifmees			4	3		1	8
Glanskop			4	5			9
Matkop	1	1	2	3	2	2	11
Staartmees	1				1	29	31
Boomklever			2		1		3
Boomkruiper		1	3				4
Geelgors	8	6	7	23	11	4	59
Appelvink	7	5	3	4			19
Groenling		2	3				5
Goudvink	2	5	9	20	2		38
Vink	9	13	21	34	18	10	105
Huismus		1	1				2
Ringmus				1			1
Spreeuw	2	18	17	5			42
Zwarte kraai				1			1
Ekster			1	1			2
Vlaamse gaai	1	2	3	12	7	3	28
TOTAAL	54	107	240	400	120	97	1018

broedvogel. In tegenstelling tot de Fitis is de Tjiftjaf hier bepaald geen talrijk voorkomende broedvogel. Opvallend is de toeneming van het aantal gevangen Tjiftjaffen en het ontbreken van Fitissen in september (tabel 1). Men zou dit kunnen verklaren uit het feit dat het hoogtepunt van de doortrek van de Tjiftjaf in de tweede helft van september valt. Van doortrek van de Fitis in de periode eind augustus-begin september is hier — in tegenstelling tot de kuststreek — vrijwel geen sprake.

In de nestkasten neemt het aantal broedparen van Bonte vliegenvanger en Draaihals na resp. 1963 en 1964 toe, zoals uit tabel 2 blijkt.

Tabel 2. Aantal broedparen van drie soorten in nestkasten aangetroffen holenbroeders.

	1963	1964	1965	1966	1967
Draaihals	1	1	4	3	6
Gekraagde roodstaart	8	8	5	11	7
Bonte vliegenvanger	1	3	5	18	22

Het aantal in de nestkasten broedende Gekraagde roodstaarten onderging in 1967 een daling t.o.v. het voorgaande jaar. Vooral in september werden groepsgewijs voorkomende Staartmezen gevangen. Uit talrijke waarnemingen tijdens de broedtijd mag echter worden geconcludeerd dat deze soort wel tot de broedvogels dient te worden gerekend.

Gedurende de zomermaanden werden in dit gebied 25 zingende mannetjes van de Geelgors vastgesteld. In totaal werden 21 overjarige mannetjes en 22 overjarige wijfjes gevangen (uiterste data 26 april en 27 september). Een merkwaardig verschijnsel is overigens, dat van enkele soorten aanzienlijk grotere aantallen overjarige dan eerstejaars-exemplaren worden gevangen. Van de 59 gevangen Geelgorzen wa-

De Levende Natuur 71 (2):44-47 (1968)

ren er slechts 16 geboren in 1967. Van de 19 Appelvinken behoorde slechts één tot deze categorie en onder de 38 Goudvinken waren 11 eerstejaars-exemplaren. In tegenstelling hiermee waren van de 156 Fitissen 95 kennelijk eerstejaars-vogels, d.i. 62%. Naar de oorzaken van deze verschillen kan men slechts gissen, maar waarschijnlijk hangt dit verschijnsel samen met het specifieke gedrag van deze soorten, waarbij o.m. het al of niet wegen doortrekken een rol speelt.

De hier broedende Spreeuwen verenigen zich in juli, na het uitvliegen van de jongen van het tweede broedsel, tot grote troepen en verschijnen dan niet meer bij de drinkplaatsen, wat ook uit het verloop van de vangstcijfers blijkt.

Een niet gevangen soort, die wel tot de broedvogels behoort, is de Kauw. In tabel 1 ontbreken verder nog vier soorten, nl. Torenvalk, Draaihals, Koolmees en Pimpelmees. Dat deze soorten wel tot de broedvogels behoren, blijkt uit tabel 3.

Tabel 3. Aantal broedparen in nestkasten in 1967.

Torenvalk	1 paar
Draaihals	6 paren
Gekraagde roodstaart	7 „
Bonte vliegenvanger	22 „
Koolmees	113 „
Pimpelmees	35 „
Zwarte mees	8 „
Glanskop	2 „
Boomklever	4 „
Ringmus	1 paar
Spreeuw	26 paren

De Torenvalk broedde hier voor het eerst in een nestkast, die op 17 maart 1967 werd opgehangen. De soort blijkt ook elders een duidelijke voorkeur te hebben voor kasten van het balcontype. Het totaal aantal broedparen bedroeg tenminste twee. Kruisbek en Goudhaantje, broedvogels van de noordelijke Hoge Veluwe in 1967, werden in het zuidelijke deel niet vastgesteld. Op de heidevelden en zandverstuivingen, soms niet ver van de bosrand, broeden nog Veldleeuwerik en Tapuit.

Tot de vermoedelijke broedvogels van het proefterrein behoren verder Fazant, Houtsnip, Koekoek, Bosuil, Ransuil en Fluiter. Buiten het proefterrein behoren Wilde eend, Korhoen, Kievit, Wulp, Grutto, Boomleeuwerik en Duinpieper tot deze categorie. Omtrent het voorkomen van Boomvalk en Nachtzwaluw als broedvogel hebben wij geen enkele zekerheid.

Zomerwaarnemingen werden gedaan van Buizerd en Keep. Een mannelijk exemplaar van laatstgenoemde soort zong 5 t/m 17 juli 1967 in de Reemsterbossen.

Het zal U zijn opgevallen dat de Havik in dit artikel niet wordt genoemd. Helaas! Uiteraard zijn wij benieuwd naar de samenstelling van de broedvogelbevolking op de Hoge Veluwe buiten ons proefterrein. Wellicht zal de op 4 februari 1967 opgerichte Vogelwerkgroep van de Vereniging van Vrienden van De Hoge Veluwe hierover t.z.t. iets kunnen publiceren.

Vragen en korte mededelingen

Trek van het Vuurgoudhaantje. Op 23 augustus 1967 vond de heer H. Rypkema een dood Vuurgoudhaantje op een parkeerplaats van het nieuwe universiteitscentrum „de Uithof", gelegen tussen Bunnik, Zeist en Utrecht. Dit moet m.i. duiden op trek, want dit vogeltje wordt bijna nooit in het desbetreffende gebied waargenomen. Volgens de Avifauna van Nederland (Ardea 50 : 88, 1962) trekt het Vuurgoudhaantje vanaf eind augustus tot begin november in vrij klein aantal door. Het on-